

חגיגה יח

משה שווערד

1. ספר טורי אבן על מסכת חגיגה - דף יח/א

אימת אילימ' בי"ט קציר' בי"ט מי שרי. ק"ל מאי פריך הא ודאי מה"ת קצירה שרי בי"ט לפי' הרבה מפרשי' דכל מלאכות שבאוכל נפש הכל שרי מה"ת אלא שחכמים אסרו מלאכות הנעשים לימים הרבה כקצירה וטחינה וכיוצא בהם וכמש"כ הר"ן רפ"ג דביצה. וה"נ הא דפריך ר"י אחג האסיף בי"ט מי שרי הא ודאי שרי מה"ת משום אוכל נפש. וי"ל כיון דלא שרי מה"ת אלא קצירה ואסיפה מעוטה לצורך אוכל נפש בי"ט ולא הרבה לצורך חול אין זה קרוי חג הקציר וחג האסיף בשביל קצירה ואסיפה מעוטה כזו. מיהו ק"ל לרבה דס"ל בפ"ג דפסחי' (דף מ"ו) האופה מי"ט לחול אינו לוקה משום דאי מיקלע לי' אורחים חזיא לי', משמע התם דלרבה ליכא איסור כלל מה"ת דפריך לר"ה דלית ליה הואיל איך אופין מי"ט לחול משמע לדידי' דאית ליה הואיל ניהא דשרי מה"ת לגמרי. וכיון שכן קצירה ואסיפ' שרי לגמרי מה"ת בי"ט ואפי' לצורך חול הואיל ושרי' לצורך אוכל נפש דיו"ט גופי' ואיכ' למימר הואיל ואיקלע לי' אורחי' חזיא לי', והשתא שפיר קרי' קרא חג הקציר והאסיף כיון דכל קצירה ואסיפה שריין מה"ת לגמרי כמו בחול. וצ"ל ר"י ור"ל כר"ח ס"ל דלית ליה הואיל...

2. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חגיגה דף יז עמוד ב

לרבה דאית ליה הואיל מ"מ איכא אופן דהקצירה אסורה ביום טוב

קצירה ביום טוב מי שרי. הנה נחלקו הראשונים בהך התירא דהותרו מלאכות לצורך אוכל נפש. [1] דדעת התוס' (ביצה ג' ע"א ד"ה גזירה) דקצירה אסורה ביום טוב גם לצורך אוכל נפש, וכל מה שהותר הוא דוקא מלאכות שמשעת לישא ואילך. [2] והר"ן חולק, וכתב (ריש פ"ג דביצה) דגם שאר מלאכות הותרו ביום טוב ורק חכמים אסרו מלאכות אשר הרגילות בהם הוא לצורך זמן מרובה כגון קצירה שהוא לימים רבים. ובטורי אבן הקשה להנך שיטות דס"ל דכל המלאכות הותרו לצורך אוכל נפש ואף הנך דקודם לישא, אמאי קאמר דקצירה ביום טוב מי שרי הא מותר לקצור ביום טוב. ומתריך ע"ז דכל מה שהותר הוא דוקא לצורך אוכל נפש אבל היכא דעושה לצורך חול אסור, וע"כ שפיר חשיב דקצירה אסורה ביום טוב. מיהו הקשה ע"ז מדברי הגמ' בפסחים (מ"ו ע"א) דאיתא שם, איתמר האופה מיום טוב לחול רב חסדא אמר לוקה רבה אמר אינו לוקה רב חסדא אמר לוקה לא אמרינן הואיל ומיקלעי ליה אורחים חזי ליה רבה אמר אינו לוקה אמרינן הואיל. וא"כ אליבא דרבה הותרו גם מלאכות שאינם לצורך אוכל נפש, ואמאי חשיב קצירה מלאכה האסורה ביום טוב. ומתריך דבאמת ריו"ח ור"ל דדרשי הך דרשא לא ס"ל כרבה וס"ל דלא אמרינן הואיל, ולכך ס"ל דקצירה אסורה ביום טוב.

והנה דברי הטורי אבן סובבין על הגמ' בהמשך הסוגיא בדברי ריו"ח ור"ל, וע"ז תירץ שפיר דאינהו פליגי וס"ל דלא אמרינן הואיל. אמנם יקשה עדיין דהכא הא ר"א בן יעקב קאמר ליה דהוה תנא, והיאך אפשר דאין דבריו מתאימים עם דברי רבה דס"ל דאמרינן הואיל, והו"ל להש"ס לאוקים כתנאי.

אמנם יעויין במש"כ הטורי אבן באבני מילואים, דבאמת גם אליבא דרבה דאית ליה הואיל ומיקלעי ליה אורחין וחזי ליה השתא נמי חזי ליה, צריך עכ"פ שיהיה באופן דראויים לבוא אורחין עדיין ביום טוב ולהתיר לו את האפייה. דיעויין בתוס' שבת (צ"ה ע"א ד"ה והרודה) דברודה סמוך לחשיכה דלא חזי תו לאורחין לא אמרינן הואיל, דגם אליבא דרבה אף דא"צ שיהיה בפועל לצורך אוכל נפש מ"מ צריך שיהיה ראוי להשתמש בו לאוכל נפש. וא"כ א"ש דגם לדידיה איכא אופן של קצירה האסורה ביום טוב, כגון בקוצר סמוך לחשיכה או היכא דאין מצוי אורחין או בהדיר את כל העולם מהנאתו. (ועי' שו"ת רעק"א סי' ה' דנסתפק היכא דנמצא חוץ לתחום מישראלים אי אמרינן הואיל).

ועדיין יש להקשות דגם אי נימא דאיכא אופן דהקצירה אסורה ביום טוב, מ"מ מגלן דהך קרא דבקוצרם והך קרא דחג הקציר מיירי בהנך קצירות האסורות ביום טוב, הא ברוב פעמים מותר לקצור ביום טוב. וצריך לומר בזה, דהך דרשא דסמך ליה ובקוצרם וכן הדרשא דחג הקציר, היינו דקרא בא לומר היתר קצירה וע"כ דמיירי באופן שהיה סיבה לאיסור והתירתו תורה, וע"כ מוכח דמיירי באופן שאינו ראוי לאוכל נפש ורק מיירי אחר יום טוב דלכך שרי הקצירה. אבל אי מיירי באופן שראוי לאוכל נפש לא חשיב דאיכא היתר קצירה, דהך התירא דאמרינן הואיל והותר לצורך הותר נמי שלא לצורך לא ילפינן ליה מהך קרא וא"כ גם בלא הפסוק היה מותר. אלא יש לדייק קצת מדברי רש"י דלא כדברינו, דבגמ' קאמר מכלל דתרווייהו ס"ל דחולו של מועד אסור בעשיית מלאכה, וכתב רש"י (ד"ה מכלל) דמדקאמר ריו"ח אסיפה בחולו של מועד מי שרי ולא מהדר ליה ר"ל אין, מכלל דתרווייהו ס"ל אסור. ואי נימא כדברינו דהנך קראי דייק מעצם הפסוק דמיירי בקצירה האסורה ביום טוב ובאסיפה האסורה בחולו של מועד, אמאי לא דייק מגוף הפסוק דחולו של מועד אסור בעשיית מלאכה. (א"ה, יש לדחות דה"א דהא גופא קמ"ל קרא דבחו"מ שרי ומשא"כ ביום טוב דלכך הותר להדיא, והרי יום טוב וחולו"מ לאו בהדי הדדי מיקריא. וצ"ב).

3. שערים מצויינים בהלכה

דף יח. את חג המצות תשמור שבעת ימים, לימד על חוה"מ שאסור בעשיית מלאכה. ע"י בחוס' אי היינו מדאורייתא ממש, או רק אסמכתא. וביותר האריך בזה הרא"ש (ריש פ"א דמו"ק). והרמב"ם (יו"ט פ"ז) סובר שהוא דרבנן. אבל הב"י (או"ח סי' תקל) הביא דברי הרמב"ן והרשב"א, דאסור מה"ת. וע"י בדברינו במס' מו"ק (ב. ד"ה משקין) שהארכנו בזה. ולפ"ז צריכין להבין מה שנוהגין להבדיל במוצאי יו"ט הראשון לחוה"מ, ואומרים הנוסח "המבדיל בין קודש לחול. וכתב בתשובת הרמ"ע מפאנו (סי' קח) דאפי' הוא דאורייתא והיינו משום דאקרי מקרא קודש, וכמו שאומרים בתפלת מוסף אפי' בחוה"מ "מקרא קודש", מ"מ אין בהם איסור לאו אלא איסור עשה, ולכן נגד יו"ט ממש הוי כחול, וכמו תוספת שבת ויו"ט דילפינן ליה מדכתיב "מערב עד

ערב תשבתו שבתכם". ואינן אלא עשה לחוד, ותוספת זה מקרי "חול", דהרבה דברים מותרים בו. ונראה קצת סמך לדבריו מדאיתא במס' ב"מ (פד:) כלי שנשתמש בו קודש ישתמש בו חול, והרי שקרא לרבינו הקדוש חול נגד ר' אלעזר ב"ר שמעון. וכן במס' קידושין (מא:) מה לתרומה שכן הוא חול לגבי קדשים, והא גם תרומה נקרא קודש כדאמרינן בגמ' יבמות (עד:) "ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים", בתרומה הכתוב מדבר, וע"י בדברינו במס' מו"ק (כח. ד"ה תרומה). וע"י בשו"ת מהר"י מברונא (סי' קצ) שכתב כעין זה, והכאנו דבריו בשמ"ב (ח"ד סי' קמד סק"ו) בענין ביזוי ת"ח.

4. תוספות חגיגה דף יח/א

חולו של מועד אסור בעשיית מלאכה - לכאורה משמע דמלאכה דמיתסרא ביה מדאורייתא דמפיק ליה מפסוק וכן בפרק ב' דמו"ק (דף יא: ושם) לא מיבעיא אבל דמדרבנן אלא אפילו חוש"מ דאורייתא וכן פ' התם בקונטרס וקשה לר"ת דא"כ דבר האבד וכמה מלאכות דשרינן התם היכי משתרו וכי היכן מצינו איסור דאורייתא מקצת אסור ומקצתו מותר ועוד דתנן בפ"ג דמגילה (דף כא.) כל מקום שאין יו"ט ויש מוסף קורין ד' כגון חוש"מ ור"ח אמא לא מיתסר מלאכה מדקאמר דאין יו"ט ועוד דכיל ליה בהדי ר"ח דרבנן כדאמרינן בירושלמי דתענית ובמקום שנהגו הלין נשיא דרגילין דלא למיעבד עבידתא בריש ירחא מנהגא הוא ועוד מצינו בירושלמי בפרק שני דמו"ק כלום אסרו מלאכה אלא כדי שיהו אוכלין ושותין ויהיו יגיעים בתורה והם פוחזין ואוכלין ושותין משמע לישנא דמדרבנן הוא וכן בפ"ב דמו"ק (דף יב:) גבי ובלבד שלא יכיון מלאכתו במועד ובעי בגמרא כיון ומת מהו שיקנסו בנו אחריו את"ל צרם אוזן הבכור ומת קנסו בנו אחריו התם איסורא דאורייתא משמע דמלאכה במועד הוי דרבנן ומיהו יש לדחות דאמכיון מלאכתו במועד קאי דהשתא מיהא ליכא איסורא דאורייתא כיון דדבר האבד הוא מ"מ משמע לפי האמת דלא מיתסר רק מדרבנן וכי קאמר התם בריש פירקא לא מיבעיא אבל דרבנן אלא אפילו חוש"מ דאורייתא כעין דאורייתא קאמר לפי שיש לו סמך [מקרא דאורייתא אבל ימי האבל ליכא אסמכתא אלא] מדברי קבלה דכתיב והפכתי חגיכם לאבל (עמוס ח) ודקאמר הכא אלא בחוש"מ מי שרי א"כ משמע דאסור מן התורה וי"ל לאו משום דלא משתרי מדאורייתא אלא כיון דאקרא סמכינן ליה למיתסר לא מסברא ליה לאוקמי קרא דשרי בהדיא בהכי וכן פירש הריב"ם בשם רבינו יב"א דמלאכה דמועד מדרבנן ולא כפירוש רבינו שמואל שפירש בערבי פסחים (פסחים דף קיה.) גבי כל המבזה את המועדות כגון עושה מלאכה בחוש"מ והא ליתא דמדרבנן הוי וכדפ"ל והא דאמרינן גבי כותים ותיפוק ליה משום לפני עור לא תתן מכשול במלאכה דחוש"מ משום דסמך פשטא דקרא הוי והוי ליה צדוקין מודין בה:

5. חדושי הרמב"ן על מסכת מועד קטן

והשתא קשיא לן מה שאמרו בירושלמי א"ר אבא בר ממל אלו היה לי מי שנמנה עמי התרתי בשר בכור לישקל בליטרא והתרתי שיהיו עושים מלאכה בחולו של מועד כלום אסרו לעשות מלאכה בחולו של מועד אלא כדי שיהיו אוכלין ושותין ויענין בתורה ואלו אין אוכלין ושותין ופוחזין אלמא דרבנן היא, וי"ל שמן התורה מלאכת אוכל נפש לצורך היום מותרת ביום טוב, וכן מכשיריו, ובחולו של מועד הותר יותר כל מלאכה שהוא לצורך, ובאו חכמים ואסרו בזה מלאכת אומן, וכן בדבר האבד כל שבני אדם חושבין אותו להפסד וטורחין בו משום כך מותר מן התורה, וזהו מסרן הכתוב לחכמים זופתין כוזא ואין זופתין חביאתא, והם הוסיפו לאסור בטריית. ובאלו א"ר בא שאלו מצא להושיב ב"ד על כך היה מתיר מלאכות הללו כדי שיתעסקו בהן ולא יהיו בטלים, שהבטלה מביאה אותן לידי פחיות, הא עיקר חולו של מועד ודאי תורה היא. וגם זה כפתור ופרח:

6. טורי אבן מסכת חגיגה דף יח עמוד א

ר' יונתן אומר א"צ ק"ו מה ראשון וכו'. ק"ל ... והשת' מאי מהדר ליה ר"י א"צ דמק"ו איתא הא קי"ל לכ"ע אין מזהירין מן הדין כדאמ' רפ"ג דמכות (דף יז ע"ב) ורפ"ג דזבחים (דף ק"ו), וא"כ צריך קרא דתשמור ללא לומר שלוקין עליו. מיהא י"ל לדעת הרמב"ם דהיכא דאיכ' עשה להדיא והלאו מייתי לה מדין ק"ו לוקין עליו ...

7. שו"ע אורח חיים - סימן תיז

(א) ר"ח מותר בעשיית מלאכה, והנשים שנוהגות שלא לעשות בו מלאכה הוא מנהג טוב:

8. טור אורח חיים סימן תיז

גרסינן בפרק אין נערכין ר"ח אינו אסור בעשיית מלאכה ואיתא נמי בפרק קמא דמ"ק ר"ח יוכיח שיש בו קרבן מוסף ומותר בעשיית מלאכה והא דאיתא במגילה ושאין בו ביטול מלאכה לעם כגון ר"ח וחולו של מועד אלמא שאסור בעשיית מלאכה דקאמר מפני שאין בו ביטול מלאכה אם ישוהו בב"ה תקנו להוסיף אחד ולקרות ד' בתורה ההיא לנשים קאמר מפני שהנשים בטלות בו ממלאכה וה"נ איתא בירושלמי הני נשי דנהיגי דלא למיעבד עבידתא בריש ירחא מנהגא ואיתא בפרק מ"ד מפרקי דר' אליעזר לפי שלא רצו נשים ליתן נזמיהן לבעליהן במעשה העגל לכך נתן להן הקב"ה שחרן שיהו משמרות ר"ח יותר מהאנשים ושמעתי מאחי הר"י טעם לדבר לפי שהמועדי' נתקנו כנגד אבות פסח כנגד אברהם דכתיב (בראשית יח) לושי ועשי עוגות ופסח היה שבועות כנגד יצחק שתקיעת שופר של מתן תורה היה בשופר מאילו של יצחק; סוכות כנגד יעקב דכתיב (בראשית לד) ולמקנהו עשה סוכות וי"ב ראשי חדשי השנה שגם הם נקראים מועדים כנגד י"ב שבטים וכשחטאו בעגל נטלו מהם ונתנו לנשותיהם לזכר שלא היו באותו חטא:

9. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת ראש השנה דף כג עמוד א

ר"ח יום טוב לנשים ומנהג ביטול מלאכה מדרבנן ואי שייך בזה ספיקא דרבנן לקולא משום ביטול מלאכה וכו'. ופירשו התוס' דאכל ר"ח קאי כי לא היו רגילין לעשות מלאכה בר"ח וכו', ורגילין לומר שהוסיף המקום י"ט לנשים בר"ח בשכר שלא נתרצו על מעשה העגל, ומוסיף אחד מן האחרונים דלפ"ז גם הלויים שנתנזרו ממעשה העגל ה"נ שהוסיפו להם יום טוב דהיינו ר"ח ויותר מזה מבואר בפרקי דר"א דכל מועד נקבע ע"ש אחר, בפסח כנגד אברהם עצרת כנגד יצחק וסוכה כנגד יעקב ושנים עשר חדשים כנגד שבטי קה, וכיון שחטאו נלקח מהם וניתנה לנשים, וא"כ שבט לוי שלא חטאו, א"כ נשאר להם מעיקרא.

10. ספר מגדים חדשים

ונכנסו כל ישראל לסופרו ולא הניחם רבי טרפון כו'. צנמי' מסיק דתל יום טובות צלמנע השבוע ולכן אסור בהספד ותענית. צנוס' רי"ד כתב קשה דא"כ ר' טרפון כצית שמאי, דאי צ"ה הא אמרו דאין לה יום טובות דמקרי ציו"ט. וי"ל ה"ק צית הלל אין צריך יום טובות, דאי צעי כולהו מקרי ציו"ט, אבל מיהא סתמא דמילתא אין כל ישראל יכולין להספיק ולהקריב שלמי חגיגה ועולת ראיה ציו"ט, והרבה מקריבין למחרת, והילכך יום שני של עצרת הוא אסור בהספד ותענית מפני שהוא יום טובות. ואעפ"י שכל שבוע יש להם תשלומין, לא נוכל לעשות מכולן יו"ט אלא יום אחד, ועוד שטיק הקרבנות ציוס שני הייתה שהיו טרודין לחזור לצתיסה ע"ש.
ויש לעיין בצדדי התוס' רי"ד שהקשה דא"כ ר' טרפון כצית שמאי, ומשמע דר"ל דליכא למימר כן דר' טרפון אזיל בצטיט צית שמאי. ולכאורה אלמה לא, הרי מצינו ציצמות (טו א) דצעי למיפשט דעשו צית שמאי כדצריהם, מדתניה א"ר טרפון חאצני מתי תצא ארס הצת לידי ואשאנה, פירש"י רבי טרפון מתלמידי צית שמאי היה ע"ש. ולפי זה י"ל גם כאן דר' טרפון ס"ל

צית שמאי דאסור להקריב ציו"ט, ויום טובות הוא ציוס שלחמריה ולכן אסור בהספד. והנה צמל"מ ה"ל

וראיתי עוד להיד דוד ז"ל במנחת עני ח"צ (ע' אה) שכתב ע"ד המל"מ, באמת אין זה דוחק כ"כ דר' טרפון יסבור כב"ש, דהרי דיבמות פירש"י דר' טרפון מתלמידי ב"ש, ואף דאפשר דרש"י כתב כן לפי הו"א שבגמ' שרצה לייבס נרת אח כבית שמאי, אבל לפי המיקוץ שרצה להוליאה לשוק א"כ אדרבה עשה כבית הלל, מ"מ הא צפ"ק דברכות (י' ב) איחא אמר ר' טרפון אני הייתי בא דרך והטייתי לקרות בדברי ב"ש, הרי דר' טרפון עשה כבית שמאי ע"ש. וש

ובזה שכתב המנחת עני להוכיח מהא דברכות דר' טרפון הטא לקרות ק"ש כבית שמאי. כ"כ גם בסדר הדורות (ע' ר' טרפון) בשם היוחסין, שכתב צפ"ק דיבמות פירש"י שהיה מצית שמאי, וראה לפירש"י כי צפ"ק דברכות אמר ר"ט הטייתי לקרות בדברי בית שמאי ע"ש, וראיתי בשדי חמד (מערי' ט' כלל מצ) שהביא דברי הסדר הדורות, וכתב ובהורמנותיה דמר נראה לי דאין מזה ראייה, וכמעט יש לומר לאידך גיסא דאם היה מתלמידי ב"ש לא היה מתחייב בנפשו בעברו על דברי בית הלל, דודאי תלמידי בית שמאי אינהו דעבדו בכל דבר ודבר כשיטת בית שמאי ע"ש. ולענ"ד דברי היוחסין והסדר הדורות

דבריהם ע"ש. ומה שהקשה השדי חמד אם היה מתלמידי ב"ש אמאי היה מתחייב בנפשו בעברו על דברי ב"ה, לק"מ דחכמים ס"ל דלאחר שינאה בת קול דהלכה כב"ה העובר על דבריהם חייב מיתה, כמש"כ

וירבן מאד דר' טרפון שהיה מתלמידי ב"ש, היה נוהג בכל הדברים כב"ש, דקודם בת קול הרויאה לעשות כב"ש עושה. ורק אחרי שינא הבת קול דהלכה כב"ה, ור' טרפון נסתכן שני פעמים כשעשה כב"ש, קביל עליה לנהוג כב"ה. וז"ש לו כדאי היית לחוב כו', כיון שינאה בת קול דהלכה כב"ה וכמו שבארנו לעיל. ומנאחי בעו"ה לרבינו יהודה צ"ר קלונימוס ז"ל בספר יחסי תנאים ואמוראים (ע' ר' טרפון ע' חפג), שכתב כן דשני מעשיות אלו שעשה ר"ט כב"ש ונסתכן, היה לאחר הבת קול, ולכן נסתכן משום שכל העובר על דברי ב"ה חייב מיתה ע"ש. |

11. ספר מגדים חדשים

ולא הניחם רבי טרפון מפני שיום טוב של
עצרת היה. כתב צמח' רי"ד, ומכאן מוכח
שאסור להספיד צמח'א יו"ט של עצרת אפילו בזמן
הזה, דהא מעשה דר' טרפון אחר חורבן היה ואפילו
הכי אסר להס' להספיד ע"ש. וכ"כ בפסקי הרי"ד כאן,
דהא ר' טרפון זימי חורבן היה ע"ש. וכן הביא בשמו
בשנלי הלקט (סימן רסז). וכ"כ הכותב בע"י, והביאו
הנ"י (סוס"י תלד) ע"ש. ובצרכי יוסף (סימן תלד אות
ד') כתב, מתוך דברי רבינו ישעיה מוכח דטעמא דר'
טרפון שאסר היינו משום יום טוב, וללא כמש"כ
המל"מ (פ"ו מכלי המקדש ה"י) דהוא משום אסרו
חג ע"ש. והנה הרמב"ם ז"ל לא היה לפניו החוס'
רי"ד, ששם מבואר מפורש כן דהטעם הוא משום יום
טוב ואף לזית הלל הדין כן ע"ש.
ובבחי' צרכה (סימן תלד אות ד') הביא דברי השנלי
הלקט בשם רבינו ישעיה, דאף בזמן הזה
אסור להחנות צמח'א שנועות דהרי ר' טרפון זימי
החורבן היה. וכתב ושמעתי מקשים דר' טרפון זימי
נחרב הבית, ואימא דהאי עובדא בזמן הבית היה.
ונראה דמה שהכריחו לרבינו ישעיה לומר דאחר
החורבן היה, היינו משום דר' טרפון היה קטן כשנחרב
הבית, דהא הבית נחרב זימי ריב"ז ור' אליעזר ור'
יהושע כמ"ש פ' הניזקין. ואי מעשה זה היה בזמן

הבית לא היה ר' טרפון מורה לפני ריב"ז ור' אליעזר
ור' יהושע, ובפרט בלוד שהיה מקומו של ר' אליעזר,
אלא מוכח דהאי עובדא אחר חורבן כמה שני היה
ע"ש. והנה מש"כ צמח' צרכה שמעתי מקשים,
בפסח עינים חגיגה כאן הביא כן בשם לקוטי מהר"א
פליף כ"י, וז"ל לדבריו צמח' צרכה. ומש"כ דר'
טרפון היה קטן בזמן הבית, לא ברור בדבריו אם ר"ל
שהיה קטן ממש כשנחרב הבית, או כוונתו שהיה נעיר
לימים ולא היה עדיין מורה הלכה.
והנה גם המל"מ צה"ל כלי המקדש שם כתב בהך דר'
טרפון כאן, דאע"ג דר' טרפון לא היה בזמן
הבית כי אם אחר החורבן, מ"מ ק"ל לר' טרפון דכיון
שנאסר בהספד וטענות בזמן הקרבן אסור לעולם ע"ש.

12. שפת אמת על חגיגה דף יח/ב

במשנה נטמא ידיו נטמא גופו, פ"י רש"י שנגע בספר כו', משמע דוקא כה"ג אבל סתם ידים לא הוצרכו לטבול
כל הגוף וכ"מ מדפליגנהו בתרתי בבי דאי אסתם ידים קאי הו"ל למיתני ולחטאת טובל כל גופו אלא ודאי דדוקא
בדוע שנטמאו ידיו טמא כל הגוף כנ"ל, ובס' ראשון לציון לא הבין כן והגלע"ד כתבת:

13. טורי אבן מסכת חגיגה דף יח עמוד ב

נוטלין לידים לחולין ולמעשר ולתרומה. ל"צ למיתני למעשר כלל אלא בלחולין ולתרומה בלחוד סגי דש"מ
דלחולין הקל בעי נטילת ידים ולתרומה החמור' נמי סגי בנטילה ולא בעי טבילה כמו לקודש דסיפא והא ממילא
ש"מ להא דמעשר דבעי נטילה דלא גרע מחולין ודסגי' ליה בנטילה וא"צ טבילה כקודש דלא חמיר מתרומה,
מיהו אליבא דרבנן דס"ל דמעשר בעי נטילת ידים אף לנגיעה וחולין לאכילה אין לנגיעה לא וכן למאי דמסיק
דמעשר בעי נטילת ידים באכילה דפירות וחולין נהמא אין פירות לא ניהא דקתני מעשר משום נגיעה או פירות
ובגמ' אפרש עוד:

14. שערים מצויינים בהלכה

הברכה "על נטילת ידים", משום דצריך לישול מן הכלי, והכלי נקרא נטלא, ונהמעדני יר"ט כתב דזה הטעם לחוד אינו מספיק, דהא רב אשי איתקן כלי ששמו כווא, ורב אשי בתראי הוא, אלא משום שלשון "נטילה" משמע נמי לשון "לקיחה", וכמו שמברכין על נטילת לולב, משום דכתיב "ולקחתם", הכא נמי השטיפה הוא ע"י לקיחה בכלי.

דף יח: משנה נוטלין לידיים כו'. לקמן מובא ברייתא ת"ר הנוטל ידיו כו' המטביל ידיו ופרש"י נוטל בכלי, ומטביל בארבעים סאה. כוונת רש"י לפרש הלשון "נוטל" או "נוטלין", משום דצריך לשטוף ידיו מן המים שבכלי. וכמש"כ הוא"ש (ברכות פ"ט סכ"ג) שתיקנו נוסח

15. ספר מגדים חדשים

ורקודש מומבילין. פירש"י לאכול שלמים או טמאת ואשם לכהנים יש מעלה שצריך להטביל ידים בארבעים סאה. בשבת (טו א) מסיק, דשלמה גזר לקדשים ואחו"ש שאי והלל וגזר אף לתרומה ע"ש. ובפני יהושע ויד דוד שבת שם כתבו, דשלמה לא גזר לקודש רק נטילת ידים ולא טבילה, ואח"כ כשגזרו אף על התרומה נטילה, כדי לתת מעלה לקדשים התקינו לקדשים טבילה במקום נטילה ע"ש. ובמושך חכמה (ר"פ תשא) כתב חידוש גדול, דתקנת שלמה היתה על אכילת קדשים לבעלים ישראל, אבל אכילת קדשים לכהנים צמתנות כהונה צעי קידוש ידים מן התורה. ולמד כן מדברי הספרי פ' קרח (ית, ז) ע"ש. ומדברי רש"י כאן מובאר דאכילת שלמים

16. ספר מגדים חדשים

ובמקדש דוד ח"ג (סימן מה אות ד'), כתב ליישג קושית המנ"ח ע"ד רש"י צמחוני דצעי טבילת ידים לאכילת טמאת ואשם, דמשכחת לה בלשכות הצנויות בחול ופתוחות לקודש שהם כחול לכל דבר מלבד לאכילת קדשים כדאמרינן בוצחים (נו א). וה"ה דחשיבי חוץ לענין טומאת ידים, וכהנים האוכלים שם טמאת ואשם צריכים לטבול ידיהם ע"ש. ובספר תורת מרדכי הג"ל (סימן טו אות ט'), כתב ליישג דברי רש"י דמטבילין הידים לאכול טמאת ואשם, דמשכחת לה כשנטמאו הידים ע"י נגיעה צפיגול ונוחר, דפיגול ונוחר מטמאין את הידים אף במקדש ע"ש. ולדברין אה"נ דבסתם ידים לא צעי טבילה לקודש, וזה דלא כמו שהבינו כל האחרונים דר"ש דמיירי אף בסתם ידים, ועיין ברש"ש.

ורקודש מומבילין. פירש"י לאכול שלמים או טמאת ואשם לכהנים יש מעלה שצריך להטביל ידים בארבעים סאה. צמנתח חינוך (מ' קו) הקשה ע"ד רש"י, דהרי טמאת ואשם הנאכל לכהנים הוא בעזרה, ושם אין טומאת ידים כלל דאין טומאת ידים במקדש כמ"ש בפסחים (יט א). ואפילו נטמאו הידים חוץ לעזרה אין מטמאין קדשים בעזרה, כמ"ש הרמב"ם ה"י שאה"ט (פ"ח ה"ו). ומכל שכן סתם ידים, רק לשלמים ולקרבנות שנאכלין בכל העיר טובלין הידים, אבל בטמאת ואשם לא משכחת לה דאין טומאת ידים במקדש ע"ש. ובקומץ מנחה שם הביא מש"כ השיירי קרבן בירושלמי יומא (פ"ב ה"א) דה"י הירושלמי שם דאם נטמאו ידיו חוץ למקדש ונכנס למקדש מטמא, ותמה על הרמב"ם דמג"ל דאף צנטמאין חוץ למקדש אין טומאת ידים במקדש ע"ש. ונראה כוונתו דר"ל דלפי דברי השיירי קרבן אחי שפיר דברי רש"י.

17. פתח עינים מסכת חגיגה דף יח עמוד ב

טבל לחולין ק"ל מה טבילה שייד לומר גבי חולין ומעשר וי"ל דקמ"ל דאע"ג דלחולין ולמעשר לא בעי טבילה סד"א דהוי כאלו מעיקרא טבל לשם מעשר וכן במעשר לא אמרינן סלק טבילתו לשם תרומה לקוטי מהר"א פליף כ"י:

18. שפת אמת על חגיגה דף יח/ב

במשנה טבל לחמור מותר לקל, אפשר דקמ"ל בזה דה"א בטבל לחטאת נהי דחכמים עשהו חמור מכולם מ"מ באמת חולין הם והו"א דלקודש אסור קמ"ל דכיון דהני מעלות דרבנן נינהו כך התקינו:

19. שפת אמת על חגיגה דף יח/ב

במשנה טבל ולא הוחזק כאילו לא טבל, פי' רש"י שלא נתכוין לטבילה כלל וכ"מ בגמ' מדהוי ס"ד דגמ' דלחולין נמי כאילו לא טבל וזה דוקא בשלא נתכוין כלל לטבילה ממילא למסקנא נמי הכי פירושא דמתניתין, ואפ"ל עוד שהכריח רש"י לפרש כן משום דר"א אמר לקמן טבל ועלה מחזיק עצמו למה שירצה וא"כ קשה לישנא דמתניתין כאילו לא טבל הא טבילה מיהת הוי לענין שיוכל להחזיק עליו בעודו לח מן המים, והגם דיש לפרש שלא הוחזק כלל אפי' בעליתו מן המים מ"מ סתימת הלשון לא משמע כן, להכי פי' רש"י דלא נתכוין כלל לטבילה, ובזה י"ל דמודה ר"א דלא מהני החזקה אח"כ כיון דטבילה בלי כוונה פסול למעשר וקודש, מיהו צ"ע לדינא בזה כיון דגם זה דבעי כוונה מן מעלות דרבנן נינהו [כמ"ש הרמב"ם בה' אה"ט (פי"ג ה"ב) דמה"ת הואיל וטבל מ"מ הוא טהור לכל, אכן בלשון הרמב"ם שם (פ"ט ה"א) משמע קצת דבלא כוונה לא הוי טבילה אפי' מה"ת לתרומה וצ"ע] א"כ י"ל דמהני הכוונה בעודנו לח מן המים, ובדרך זה הי' אפ"ל מה שתמהו הפוס' על הרמב"ם שהשמיט הך דר"א ולמ"ש י"ל שהי' קשה לו לשון המשנה כאילו לא טבל ולכן ס"ל דר"א אית לי' כמ"ד בחולין (ל"א). דלחולין נמי בעי כוונה ולדידי' פי' דמתנא' כאילו לא טבל גם לחולין ובזה ודאי לא מהני כוונה אחר שעלה כיון דזה אינו מן המעלות דגם לחולין בעי כוונה וי"ל דמדאוריתא נמי בעי כוונה ע"ש בחולין [דהאי מ"ד דלחולין נמי צריך כוונה ס"ל כר"י בן יוסף דיליף הכי מקרא] וא"כ לדידן דקי"ל דחולין א"צ כוונה ומ"מ תנן כאילו לא טבל ע"כ לית לן דר"א כנ"ל:

20. ספר מגדים חדשים

בגדי קודש מדרס לחטאת. צפי רבינו חננאל (להלן כ' א) כתב, בגדי אוכלי קודש כגון זבחי שלמים זכור ומעשר שהן קדשים קלים, מדרס לאוכלי חטאת שהוא קדש קדשים ע"ש. ולפי פירוש זה, נראה דגם צרישא טביל לקודש הוחזק לקודש אסור לחטאת, פי' הוחזק רק לקדשים קלים ולא לקדשי קדשים. וכ"כ עוד צפי רבינו חננאל להלן (כג א), בגדי אוכלי הקדש מדרס לכהן אוכל חטאת, כי הקדש קדשים קלים

והחטאת קדשי קדשים ע"ש. והוא פירוש חדש ותמוה, ולא מצינו חילוק בין טהרת קדשי קדשים לקדשים קלים, וחטאת פירושו מי חטאת כמו שפירש"י והרמב"ם וכל הראשונים. וראיתי במנזר דבש להלן (כג א) שכתב, אלו הטיבות צפי ר"ח כתב תלמיד קוטה צגלינו והמדפיס הכניס פנימה ע"ש. ולא ראה שגם לעיל (כ' א) כתב כן.

21. מאירי על חגיגה דף יח/ב

יוסף בן יועזר וכו' בא להשמיענו שבענין זה אין חולקין כבוד לשום אדם שהרי יוסף בן יועזר היה חסיד שבכהנה ולא עוד אלא שהיה נשיא כמו שביארנו למעלה ואף על פי שהיה אוכל תרומות בטהרה היתה מטפתו מדרס לאוכלי קדש ויוחנן בן גדגדא ישראל היה והיה אוכל חוליו על טהרת הקדש וידוע על חולין שנעשו על טהרת הקדש שהן כקדש והיתה מטפתו מדרס לחטאת הא לקדש לא שאין בזה חלוק בין חולין שנעשו על טהרת הקדש לקדש גמור וענין חולין שנעשו על טהרת הקדש הוא שקבלו בעליהם לאכול על טהרת הקדש ר"ל לשמרו בשמירת הקדש והיו רגילין בכך אלו שהיו רגילין בקדשים כדי שיהיו בני ביתו רגילין במה שצריך לשמירת הקדש ויש שהיו אוכלין [על טהרת תרומה ויש שהיו אוכלין] בטהרה אבל לא בשמירת תרומה וקדש ר"ל לא שיחזיקו עצמם בטמאים לאכילת אותם החולין בכל מה שמחזיקים עצמם

בטמאים לענין תרומה וקדש וי"מ בחולין שנעשו על טהרת הקדש מי שמטהר יינו למכרו לצורך נסכים ושמנו וקמחו למכרו לצורך מנחות:

22. ספר מגדים חדשים

יוחנן בן גודגדא היה אוכל על טהרת הקודש כל ימיו. צערכי תנאים ואמוראים לר"י צ"ר קלונימוס ז"ל (צערכו ע' רנט), כתב מה שקוראהו כאן יוחנן, וצפאר מקומות מזכר צפס רבי יוחנן. לפי שצפס החיל לאכול על טהרת הקודש היה עדיין צחור

23. ספר מגדים חדשים

יוחנן בן גודגדא היה אוכל על טהרת הקודש כל ימיו. כתב הרמב"ם בקוף הל' טומאת אוכלין (פט"ו הי"ב), אעפ"י שמוטר לאכול אוכלין טמאים ולשתות משקין טמאין, חסידים הראשונים היו אוכלין חליהן צטהרה ומהרין מן הטומאות. בולן כל ימיהן והן הנקראין פרושים כו'. וצכס"מ שם צין על חסידים הראשונים היו אוכלין חולין צטהרה, להמשה כאן ע"ש. ור"ל מש"כ הרמב"ם חסידים הראשונים, נטחון צזה ליוחנן בן גודגדא. והנה יתכן שהרמב"ם

24. ספר מגדים חדשים

כאן באכילה דנהמא כאן באכילה דפירי. לפי המסקנא אין צריך נטילת ידים לחולין אלא לפת ולא לפירות, ולתרומה אפילו לפירות, וצמעשר שני נתלקו ר"מ וחכמים. וצדברי הרמב"ם צפיהמ"ש מלינו סתירה צדבריו צדין פירות צמעשר שני, צפיהמ"ש כאן כתב, צייצ ליטול ידיו לתרומה ולמעשר צין לפת צין לפירות. ואילו צרפ"צ צצכורים כתב, אינו צייצ ליטול ידיו ואח"כ יאכל פירות מעשר, אצל פירות תרומה נוטל ואח"כ אוכל ע"ש. וכבר עמד צזה צראשון

25. ערוך השולחן אורח חיים סימן קנח

סעיף א: חכמים תקנו ליטול הידים במים כשרוצה לאכול לחם כדתנן בחגיגה [י"ז:]: נוטלין לידיהם לחולין ולמעשר ולתרומה ומפרש בגמ' לחולין באכילה ולתרומה אף בנגיעה משום דסתם ידים הוי שניות לטומאה ושני עושה שלישי בתרומה וגזרו על אכילה דחולין משום סרך תרומה [חולין ק"ו]. דאם לא ירגילו ליטול ידים בחולין אתו למיסרך גם בתרומה לבלי ליטול ידים ולא החמירו בנגיעה דחולין דדיינו אם נרגיל עצמינו באכילה דחולין ואע"ג דאין לנו תרומה בזמה"ז מ"מ מהרהר יבנה בהמ"ק ויהיה לנו תרומה ונדע ליהרהר בה [לבוש]:

סעיף ב: והאמת דלאו מטעם זה בלבד גזרו אלא דדרשינן זה מקרא [ויקרא כ, ז] דוהתקדשתם אלו מים ראשונים [ברכות ספ"ח] ועניין הקדושה הוא ...

סעיף ג: וצריך ליהרר מאד בנט"י וכל המזלזל בנט"י בא לידי עניות... שלא תקנו אלא על אכילה של קביעות שיש בזה המוציא וברהמ"ז וניכרת הקדושה אבל לא במה שברכתו מזונות שהאכילה היא דרך עראי והברכה האחרונה קצרה ואין הקדושה ניכרת בזה כל כך ולכן גם על פחות מכזית א"צ נט"י מפני שאין בזה ברהמ"ז ויש מי שאומר שגם על פחות מכביצה פת א"צ נט"י מטעם דכל טומאת אוכלין הוי בכביצה ולכן יטול ידיו ולא יברך אבל רוב רבותינו לא ס"ל כן דכיון דחייב בברהמ"ז ובהמוציא לא פלוג רבנן ויטול ידיו ויברך [כ"מ במג"א סק"ג] אבל י"א דזהו רק בתרומה [הגר"א סק"ו] וספק ברכות להקל ויש מי שרוצה לומר שגם בפחות מכזית יטול בלא ברכה [א"ר סק"ד] כיון דצריך לברך המוציא וכמדומה שהעולם לא תפסו כן ועל פחות מכזית אין נט"י [וכמ"ש המג"א סק"ד דכל סעי' ג' בש"ע הוא מנוסחא מוטעת ואין חולק בזה]:

26. ספר מגדים חדשים

והתניא בין נתכוון בין לא נתכוון ידיו טהורות
 כו' כאן לחולין כאן למעשר. זעמן
 כוונה זנטילת ידים, הצ"י צאו"ס (סימן קנט) הציא
 מש"כ הרשב"א בתורת הציא (צית ששי השער הרביעי)
 דזעין כוונה לנטילה המכשרת לאכילה, ולמד כן
 מהתוספתא צמס' ידים (פ"א ה"ו), הנוטל מתכוין
 והנותן אין מתכוין הנותן מתכוין והנוטל אין מתכוין
 ידיו טהורות, הרי דזעין או כוונה נותן או כוונה
 נוטל. וכתב עוד הרשב"א, ואי קשיא הא דתנן צמס'

ובב"י שם הקשה ע"ד הרשב"א, ממ"ס צברייתא
 צסוגיין צין נתכוון צין לא נתכוון ידיו טהורות,
 ומוקי לה צחולין דאין צריך כוונה. וכתב דצ"ל מ"ס

והנה קושים הצ"י על הרשב"א משמעטין היא קושיא
 ע"זומה, שאמרו דצחולין צין נתכוון צין לא
 נתכוון ידיו טהורות. ומש"כ ליישב דמיירי צנוטל ע"י

1. רמב"ם יד החזקה הלכות מקואות פרק יא

יב) דבר ברור וגלוי שהטומאות והטהרות גזירות הכתוב הן ואינן מדברים
שדעתו של אדם מכרעתו והרי הן מכלל החוקים וכן הטבילה מן הטומאות מכלל
החוקים הוא שאין הטומאה טיט או צואה שתעבור במים אלא גזירת הכתוב
היא והדבר תלוי בכוונת הלב ולפיכך אמרו חכמים טבל ולא הוחזק כאילו לא
טבל ואעפ"כ רמז יש בדבר כשם שהמכוין לבו לטהר כיון שטבל טהור ואע"פ
שלא נתחדש בגופו דבר כך המכוין לבו לטהר נפשו מטומאות הנפשות שהן
מחשבות האון ודעות הרעות כיון שהסכים בלבו לפרוש מאותן העצות והביא
נפשו במי הדעת טהור הרי הוא אומר וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל
טומאותיכם ומכל גלוליכם אטהר אתכם השם ברחמי הרבים מכל חטא עון ואשמה
יטהרנו אמן

2. רמב"ן על ויקרא פרק יט פסוק ב

קדושים תהיו - הוּו פרושים מן העריות ומן העבירה, שכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה, לשון רש"י אבל בתורת כהנים (פרשה א ב) ראיתי סתם, פרושים תהיו וכן שנו שם (שמיני פרק יב ג), והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני, כשם שאני קדוש כך אתם תהיו קדושים, כשם שאני פרוש כך אתם תהיו פרושים: ולפי דעתי אין הפרישות הזו לפרוש מן העריות כדברי הרב, אבל הפרישות היא המוזכרת בכל מקום בתלמוד, שבעליה נקראים פרושים:

והענין כי התורה הזהירה בעריות ובמאכלים האסורים והתירה הביאה איש באשתו ואכילת הבשר והיין, א"כ ימצא בעל התאווה מקום להיות שטוף בזמת אשתו או נשיו הרבות, ולהיות בסובאי יין בזוללי בשר למו, וידבר כרצונו בכל הנבלות, שלא הוזכר איסור זה בתורה, והנה יהיה נבל ברשות התורה:

לפיכך בא הכתוב, אחרי שפרט האיסורים שאסר אותם לגמרי, וצוה בדבר כללי שנהיה פרושים מן המותרות ימעט במשגל, כענין שאמרו (ברכות כב) שלא יהיו תלמידי חכמים מצויין אצל נשותיהן כתרנגולין, ולא ישמש אלא כפי הצריך בקיום המצוה ממנו ויקדש עצמו מן היין במיעוטו, כמו שקרא הכתוב (במדבר ו ה) הנזיר קדוש, ויזכור הרעות הנזכרות ממנו בתורה בנח ובלוט וכן יפריש עצמו מן הטומאה, אע"פ שלא הוזהרנו ממנה בתורה, כענין שהזכירו (תגיגה יח): בגדי עם הארץ מדרס לפרושים, וכמו שנקרא הנזיר קדוש (במדבר ו ח) בשמרו מטומאת המת גם כן וגם ישמור פיו ולשונו מהתגאל ברבוי האכילה הגסה ומן הדבור הנמאס, כענין שהזכיר הכתוב (ישעיה ט טז) וכל פה דובר נבלה, ויקדש עצמו בזה עד שיגיע לפרישות, כמה שאמרו על רבי חייא שלא שח שיחה בטלה מימיו:

וכן בענין השבת, אסר המלאכות בלאו והטרחים בעשה כללי שנאמר תשבות, ועוד אפרש זה (להלן כג כד) בע"ה: